

Peterburgmy Moskwa: Siz oýun edýärsiňizmi?

Category: Kitapcy, Ýol ýazgylary
написано kitapcy | 26 января, 2025

Peterburgmy Moskwa: Siz oýun edýärsiňizmi? PETERBURGMY MOSKWA: SIZ OÝUN EDÝÄRSIŇIZMI?

Ep-esli wagt geçenden soñ Peterburga gidenimde, geçmişden hem-de şu günden birnäçe çapraz düşünje we duýgy kellämi gorjalady Sowet Soýuzyna birnäçe ýyl öñ birinji gezek Moskwadan gadam basypdym.

Birdenkä, şol ýyllar şunça wagta çekjegini bilmedik başdan geçirmäm az salymda gutaraýjak ýaly duýdum: 7-8 gün soñ meni otla mündürip, entek görmedik-eşitmedik ýurdum Moldawiýa Sowet Sosialistik Respublikasyna ugratdylar.

Daşary ýurtlylara rus dilini öwretme we sowet ýaşlarynyň ýokary okuw jaýyna girmezden öňki bilimleriniň esasy ugurlary bilen tanyşdyrma maksady bolan taýýarlyk kursuny paýtagt Kişinýowda okamalydym.

Birýarym aý gjigip okan taýýarlyk kursumy tomsuň başynda gutardym. Yzyndan «öndürjilikli tomusky dynç alyşy geçirme» ündewine eýerip, Moldawiýanyň sowhozlarynyň birinde ir-iýmiş ýygýan ýaşlara goşuldym.

Tomus gutaransoň sowet ýaşlary bilen bile okamaly baş ýyllyk «ýokary bilim» üçin gerek-ýarak zatlarymy ýygnamagyň ugruna düşdüm.

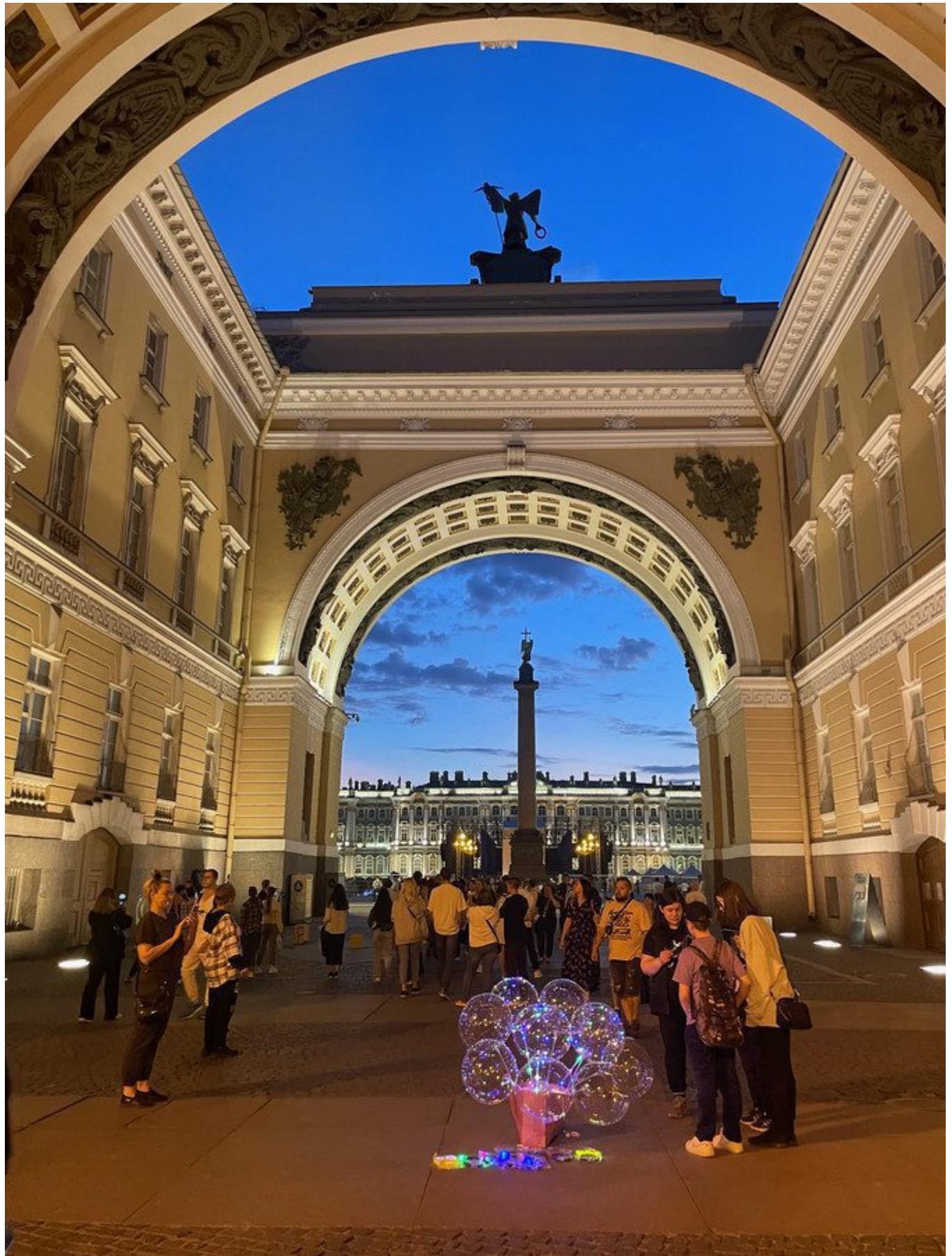
Maňa Leningradyn Döwlet uniwersitetinde okamalydygym aýdyldy. Emma meniň Moskwa gidesim gelýärdi.

SSSR – köp derejede Moskwa diýmekdi. Gyzyl ploşad we Kreml şol ýerdedi. «25 kilometrden öwşün atyp duranam» Moskwady. Ony şeýle setirler bilen wasp eden Nazym Hikmetem şol ýerde ýatyrdы.

«Ýok, bolmaz. Türkiýäniň ilçihanasy-da Moskwada. Mesele döräp biler».

Ýalňışmaýan bolsa, ýüzlenmäme berilen resmi däl jogapda şeýle setirler bardy. Çünkü Türkiýäniň Kommunistik partiýasynyň agzasy hökmünde şol ýerik ugradylýardym we mümkün boldugyndan «kän göze ilmejek» bolmalydy.

Men «Leningrad nämäme gerek? Men Moskwada okamak isleyärdim-ä!» diýip zeýrendigimçe, ýanymdakylar maňa göwünlik berýärdi. Olaryň biri kän wagt geçmişen soň dogry aýdandygyna göz ýetiren gysgajyk jümle bilen şeýle diýipdi: «Leningradda ýaşamagyň nähili aýratynlykdygyny bileňok».

* * *

Tomsuň ahyrynda Leningrada gitdim. Baş ýyldan soñ elimde

şindize çenli ýeke ýerde ulanmadık «gyzyl diplom» we «rus dili mugallymy» sertifikaty bilen Leningraddan gaýtdym.

Ömrümiň iň gyzykly ýerleri şu iki jümläniň arasynda geçdi.

Men soňky jümläniň manysyny sorasaňyz, elbetde size hemme zady aýdyp biljek däl. Çünkü ýaşlaryň iň hezil döwri köpplenç talyplyk ýyllaryna gabat gelýär, şol ýyllaram bilimiň ýany bilen hatda bilimden has köp şahsy durmuşynyň açışlary we belentli-pesli synaglary bilen doludyr.

(Ýazgypyň şu ýerine ýetenimde, size aýdyp bilmejek birtopar zadyň käbirlerini keýpihon ýatlamak üçin çay içmäge arakesmä çykdym. Gynanmaň, men siziň şahsy syrlaryňzy soramog-a?).

Ilkibaşa häzirem örän syýasy ýaşlardan bolandygym sebäpli Sowet Soýuzynyň adamlara beren sosial artykmaçlyklaryna üns berip, sosializmi saýlamak we SSSR-e gelmek bilen nähili dogry iş edendigimi pikir edýärdim.

Garşylaşýan ýakımsızlyklarym bolsa, heniz «umumy akymy bozmaýan» käbir kadadan çykmalara girýärdi...

Şol wagt Leningrada uçursyz haýran galmagypyň ýene bir tarapy onuň «faşizme garşy goranyşy» bolupdy.

Ikinji jahan urşunyň iň aýgtlaýy tapgyrlarynyň birinde 1941-nji ýylda Faşistik Germaniya bar güýjuni tolap Leningrada sürünyärdi, nemes faşistleri sowet ýurdunyň ikinji belgili şäherini basyp alyp, diňe harby däl, şol bir wagtyň özünde syýasy we moral taýdanam uly ýeňiş gazanmaga çytraşýardı.

Gabaw astyna alynan şäheriň goranyşda geçen agyr günleri 900 güne çekipdi. Yüz müňlerçe (käbirleriniň aýtmagyna görä bir milliondan gowrak) adam wepat bolupdy. Diňe okdan we bombalardan däl, şäher ilitynyň köpüsi aňzakly gyş aýlarynda açlykdan we doňubam gyrlypdy.

Leningrad elden giden bolsa, Baltika porty we töweregide elden giderdi. Belkäm, Stalingrad ýeňsi-de bolmazdy. Uruş başga hili gutaryp, Ýewropa faşizmiň penjesine düşüp bilerdi. Ýeňiş gazanan Leningrada «gahryman şäher» adyny beripdiler. Gahrymançılık elbetde hormata mynasyp. Emma durmuşda hormat bilen deň derejede, hatda ondanam has wajyp duýgy bar: Söýgi, ýşk...

* * *

Söýgi diýlende, elbetde iş başgaça bolýar...

«Men leningradly diýeniň bilen, ony goşawujyň içine alyp ýa jübiňe salyp bileňok, onuň deñiz-derýasyndan, kanalyndan emele gelen mawy gurşawynyň, taryhy ploşadynyň we köceleriniň, muzeýleriniň, köşkleriniň, teatrlarynyň içinde özüne çaklaňja ýer açyp, ynam bilen şol ýere ýerleşýärsiň.

Şeýdende-de birnäçe milletden millionça «leningradly-peterburglynyň» bolşudyr gidişi bilen, ýuwaşlygy we medeniýetliliği bilen köp ýerde moskwalylardanam, başga şäherlilerdenem tapawutlanýandyklaryny görýärsiň. Bu ýer häzirem pula we wagtyň beýleki ejizliklerine boýun egmändir. Russiýada bu ýere «medeniýetiň paýtagty» diýilýär. «Demirgazykdaky paýtagt», «Ak gjeleriň şäheri», «Demirgazygyn Wenesiýasy», «Ýewropa açylan penjire» we başga-da birnäçe lakamlary bar. Yöne iň esasysy-da bular däl, owadanlygy. Diňe owadanlygy-da däl, hüý-häsiýeti. Yagny şäheriň her ädiminde

duýulýan özüne mahsus häsiýeti, aurasy...

Ol ýerik gidip, şeýle duýgylara başdan geçirip görmedige bulary düşündirmek kyn. Şäheriň Dostoýewskiniň, Çernyşewskiniň, Leniniň ysy gelip duran köçelerini bagryňa basmazdan, taryha we edebiyata açylan Newskiý prospektinde eýlák-beýlák geçmezden, derýa bilen Moskwa otly duralgasynyň arasynda keýpihon ýadamazdan bolmaz.

Agzymyz deñize duýulýan söygä öwrenişip gidipdir, emma bärde Baltika deñizinden zyýada Newa derýasyna göwün bereniňizi duýman galarsyňyz. Ýüzden gowrak kanal bilen şäheri gurşap alýan inçelige, Tomusky daçalyga, dünýäde deňi-taýy bolmadık Ermitaž muzeýine, 1917-nji ýylyň Oktýabr rewolýusiýasynyň bolan Köşk meýdanyna, Pawlowsk we Puşkin ýaly ýer togalagynyň behişdi şähercelerine aşyk bolarsyňyz. Soňra ol söýgi kalbyňzdaky başga söýgilere çyrmaşar. Muny gürrüň bereniňizde aýagyňzyň ýerden üzülendigini duýman galarsyňyz. Köp zat aýdyp biljegem bolsa, sözünü bäs-uç sany üzlem-saplam jümleler bilen jemlän, aslynda iriziji däldigi duýulýan adamlaea mahsus gyzyklanma çeşmesine öwrülersiňiz (megerem bu jümle beter optimistik röwüše bürendi öýdýän, ýeri bolýa-la).

* * *

Geçen hepde Russiýanyň iň esasy halkara çäresi hasaplap boljak Peterburg Halkara Ykdysasy Forumyna (SPIEF) gatnaşmak üçin Sankt-Peterburga gitdim (hemme zady Günbataryň ölçegi bilen garyşlap düşünýänler üçin «Russiýanyň Dawosy» diýäyeýin, eger isleseñiz).

Mälim bolşy ýaly, Ukrainadaky uruş sebäpli indi bu forumda Putiniň ýanynda dünýäniň iň güýçli döwletleriniň we kompaniyalarynyň ýolbaşçylary oturanokdy. Afrikadan we Aziýadan gelen wekilleriň köplüğü göze ilýärdi. SPIEF-iň geçýän günlerinde atom bombasy we jahan urşunyň turma ähtimallygy barada kän zatlar aýdyldy.

Forumda tomaşa edip boljak kän zar bardy-da ýöne...

Emma ýygnanyşyklary gjäniň bir wagty gutaran şol günleriň aşamlary, hatda gjeleleri («ak gjeleleri») juda täsindi.

Köne dostlarymy we kursdaşlarymy gördüm. İlkibaşa Newskiý prospekti we Newa derýasynyň boýy söýyän ýerlerimiň

birnäçesinde pyýada aýlandym. Bir bölegini şu ýerde siziň dykgatyňza ýetiren onlarda fotosurata düşürdim.

Meşhur rus şahyry Puşkinin doglan gününiň 250 ýylllygy mynasybetli geçirilen medeni çärelerden birine – gijäniň bir wagty 01:30 ýaly ümsüm çagynda örän estetiki galkynyşy ýatladýan köprüleriň açylýan pursatyna müňlerçe (belki-de on müňlerçe) adam bilen bilelikde tomaşa etdim, öñümüzdäki derýadan yüzlerce, belki-de müňlerçe gaýyk geçdi.

«Şu ruslar täsin adamlar» jümlesi telim gezek kellämi gorjalady durdy. Medeniýetde, sungatda, ylymda, sportda, ylymyň iň kyn ugurlarynda «täsin» sözünü caňa garyp biljek derejede üstünlik gazanyp bilyärler.

Syýasatdyr häkimiýet bilen aralaryndaky baglanyşyk daşardan seredýänleriň aňsat düşünip bilşı ýaly däl. Patşalara, baş sekretarlara, prezidentlere, syýasy liderlere goldanýan «ketdelere boýun bolmaga meýillilik», «döwlete bolan ynam», «Günbatara garşy hem haýrangalyjylyga hem-de duşmançylyga

ýelken açyp biljek aşa gyzyklanma»..

Hawa, hawa, «şu ruslar täsin adamlar hakykatdanam»...

Köne dostlarymyň biri meni aljyratjak bolýar: «Arada «Kyrk ýyldan soñ Moskwany gaýtadan açmagyň begenji hem gynanjy» ady bilen ýazan makalaňy okap geň galdyn. Ol ýerik köp gidýäniň üçin Peterburg-Leningrada bolan söýgiňi ýatdan çykaraýjakdyňmy eýse?»

Käbir soraglara we tankydy belliklede jogap bermegiň ýerine sessizje gülümsiremegiň has gowudygyny durmuş maňa öwretdi. Emma sessizlik uzap başlanda, onuň ynjalyksyzlanma ähtimallygy galňap biler diýip, köne ýatlamany ýatlap gülüsdik: «Peterburgmy Moskwa, siz oýun edýärsiňizmi?»

Hawa, bu ilkinji soragy we dowamydaky ulumsy goşulmany hem Peterburgyň hem Moskwanyň tarapyny tutýan adamlaryň nädip özlerinden arkayın aýdyp bilyändiklerine köp gabat geldim.

Has dogrusy, menem käbir köpbilmişlere şol soragy ulumsy eda bilen beresim gelýär: «Peterburgmy Moskwa, siz oýun edýärsiňizmi?»

Hakan AKSAÝ.

@AksayHakan

aksayhakan@gmail.com

«T24» internet gazeti, 22.06.2024. Ýol ýazgylary